

COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

**European Charter
for Regional
or Minority Languages**

**Charte européenne
des langues régionales
ou minoritaires**

**Kártá Lyimbilor Europi,
káré-sz înr-on régio o káré-sz lyimbilye
pucînyilor**

**BEAS VERSION
UNOFFICIAL TRANSLATION**

Kártá Lyimbilor Europi, káré-sz într-on régio o káré-sz lyimbilye pucînyilor

Înntenyé

Căriyle Tanácsuluj Europi, káré or szkrisz Kartá,

Or bágát számá, ká tanácsu lu Europi áré dá gînd szá ly-áduká sí máj áprapé lá unápált căriyle szá je máj táré számá dá ideálurj sí dá principurj;

Dă aminy, káré-sz pucîny într-o cărá, sí k-asztá toc ázsutá kit Europá szá fíjé sí máj întrágá, ásá kit căriyle păstyí tot szá patá szá-s fáká szîngurj lukru sí szá-s pázászká kulturá, ásá kit toc oformá szá-s je rîszu d-într-ásztá, kum jéj gîngyestyé sí pântru ká cărilyestyé tatyé în régioustá nu sztá oformá, ká áltfel kuszt or ávut dá kînvá, áltfelyé dá hagyományurj áré, d-áje într-ásztá sz-or împákát pá sjé lyé pázestyé sí lyé lászá pá tînyirj, sí bágá számá p-áje, kit dîn lyimbé Europi d-întri káré arékityé sz-or mujtá, o or piri- szá lyé pázászká sí szá ly-ászutá, kit kulturá Europi sí máj găzduká szá fíjé;

Bágá számá pá lîng-ásztá, ká lyimbá sjé numá într-on régio o aminy, káré-sz pucîny szfătijestyé sí în kuszt aminyisztorá ákászá o întri álc aminy szlobod ji-j szá szfătijászka, kum ásztá în Împákaturá Uniouluj dá cărj sí dá Gyirépturj dá aminy sí dá politiká áj szkrisz zsjosz, sí kum Împákaturá Tanácsuluj Europi pântru gyirépturj aminyilor sí pântru gyirépt szá kustyé szlobod;

Tot om áré áfel gyirépt, sjé nu putyény la dá lá jél, sí dáká bágány számá lukru sjé EBEE fásjé, sí máj binyé pá szkrijiturj, sjé sz-or szkrisz în 1975 în Helsinki, sí szkrijiturá în 1990 în Koppenhága;

Într-estyé áje-j szkrisz zsjosz, ká kulturilye áprapé-sz lá unápált, sz-ászutá, sí dáká máj multyé lyimbé styijény sí máj mult fásjény;

Sí dáká bágány számá, ká lyimbilye, káré-sz într-on régio o káré-sz lyimbilye á lu aminy pucîny, trébé szá fíjé pázityé sí ázsutátyé, sí nu patyé szá fíjé numá estye kunuszkutyé în lok dá lyimbé káré-sz lyimbilye cări, sí trébé szá styijé toc, ká în căriyle Europi lukru fontos fásjé álá, káré lyé pázestyé sí ly-ászutá szá fíjé sí máj binyé hásználityé lyimbilye héj misj, káré-sz lyimbé hásználityé numá într-on régio o întri aminy, káré-sz pucîny într-o cărá;

K-asztá toc ázsutá kit Europa szá fíjé sí máj întrágá, ásá kit căriyle păstyí tot szá patá szîngurj szá-s fáká lukru sí kulturá, ásá kit toc oformá szá-s patá la rîszu d-într-ásztá, sí ká cărilyestyé nu sztá oformá, ká áltfel kuszt or ávut, áltfelyé hagyományurj áré;

Într-ásztá sz-or împákát:

RÎSZU-L DĂ I. ÎN SJÉ SZ-OR IGYIZIT, SJÉ -J FUND

Cikku-l dá 1. – Sjé kum szá prisjipény

Dáká pá Kártá o bágány számá

a „lyimbilye, káré-sz într-on régio o káré-sz lyimbilye pucînyilor” szá prisjepé lyimbé:

- i pá káré într-o cărá áfel aminy szfătijestyé, káré-sz máj pucîny, dákit héjelánc, káré în cărásztá kusztá, sí
- ii káré nu árunká pá lyimbá/lyimbilye cări, álfelyé-sz sí nu-sz în cărásztá kunuszkutyé, o nu poc szá zîsj, ká aminyi, káré lyimbilyeste kunastyé szfătestyé pá lyimbá cări, numá ocără áltkum, o lyimbilyestyé-sz lyimbé lu aminy, kár ás-ar vinyit szá sádá în cărásztá dîn áltá cărá;

b „pá lok hungyé lyimbilye dá régio o dá aminy, káré-sz pucîny” prisjipény loku, hungyé átic aminy szfătijestyé o lyimbá, dá trébé szá fíjé lyimbásztá pázitá sí ásá ázsutátá, kit máj mulc szá ájvé vojé sz-o szfătijászka;

- c a “pã lyimbé, káré nu szá cînyé lá lok, hungyé lyé szfätijestyé” prisjipény áfelyé lyimbé pã káré lyé szfätestyé aminy, káré în cãrásztã sãgyé, dá nu jéj äsz máj mulcînsj, sí patykã în cãrásztã má toc styijé, kã sí lyimbã lor jestyé, tot n-o putýény lyigã lyimbásztã tyár l-a-n lok.

Cikku-l dã 2. – Vãdãlãlã dîn lukru

- 1 Tatyé Pãrc vãdãlestýé, kã sjé-j în Rîszu-l dã II. szkrisz sí kum äj în pontu-l dã 1. äzsutã szá fijé gyirépt pã lyimbé dã régio pã lyimbé á lu aminy pucîny 1.
- 2 Tatyé Pãrc vãdãlestýé, kum äsztã în cikku-l dã 3. sztã, kã pã lyimbilyestyé, káré-sz pãzîtyé d-átunsj ly-äzsutã, ly-ápukã sí lyé lãszã sí vãdãlestýé, kã kum în Kãrtásztã, în rîsu-l dã III. sztã máj pucîn dã 35 dã ponturj äzsutã szá fijé, máj pucîn dã trij, trij dîn cikku-l dã 8. sí 12, sí unu dîn cikku-l dã 9. 10. 11 sí 13.

Cikku-l dã 3. – Sjé fãjény pãntr-äsztã

- 1 Cãrilye káré szkrijé alá Kãrtásztã în szkrijãturã în sjé ly-äzsutã, ly-ápukã sí lyé lãszã lyimbilyestyé pã káré într-on régio szfätestýé, sí pã lyimbilye pã káré aminy pucîny szfätijestyé, sí pã lyimbé pãkîré în cãrá tatã o numã p-on rîsz lyé szfätijestyé, kum dã káré în cikku-l dã 2. în pontu-l dã 2. szfätijestyé - lyé szkrijé zsjosz.
- 2 Tatyé Pãrc ákãrkînd sí dãp-äsztã patýé szá szkrijé lu titkãruluj dã Kãrtã, dákã áré dã gînd szá vãdãlãszkã áfel pont, sjé inkã n-o vãdãlit o dákã - kum în cikku-l dã 1. äj szkrisz - vãdãlãlãsztã pã lyimbilye dîn ált régio o pã lyimbé dã aminy pucîny o pã lyimbé pã ált lok cãri áré dã gînd szá fãkã gyirépt.
- 3 Pã vãdãlãlã sjé máj în szusz äj szkriszã zsjosz, ásã-j gyirépt kã ly-äzsutã, ly-ápukã sí lyé lãszã d-átunsj kum lyé szkijé alá pipãrasjilye, kákum p-ãhélye, káré máj înnentyé sz-or fãkut lyimbé pãzîtyé.

Cikku-l dã 4 – Kum szá pãzestyé lyimbilye áku

- 1 În Kartásztã nu patýé szá fijé nisj on pont áfel, káré ár zîsjé máj pucîn, o n-ár lãszã szá fijé gyirépt sjévã dîn gyirépturj sjé în Împãkãturã gyirépurj aminyilor dã Europã äj szkrisz.
- 2 În Kartásztã nu patýé szá fijé nisj on pont, káré ly-ár sztrikã gyirépturj lyimbilor dã aminy în régio, o lyimbilor pã káré aminy pucîny lyé szfätijestyé, dákã pã lok hungyé sãgyé, în máj bun lok äsz.

Cikku-l dã 5. – Lyigãturj sjé trébé szá cîjé înlontru áku

În Kartásztã nu szá patýé nyimik ásã umãrá, sjé ny-ár lãszã szá fãsjény áfel lukru, káré ár sjirtiji cãlurilye, o lyigãturilye sjé-sz în în fund în Împãkãturã Cãrilor, káré szá cînyé unã, dá nu patýé szá lyé sjirtijãszkã gyirépturj, sjé în lok, hungyé sãgyé áré.

Cikku-l dã 6. – Kum nyé dã pã styut sjévã

Pãrcilye trébé szá szá grizsãszkã d-ãje, kit hatosãgurilye, szervezeturilye, aminyi káré áré kéz lá Kãrtã szá styijé dã gyirépturj sí dã lyigãturj sjé áré.

RÎSZU-L II.
KUM ÎN PONTU-L DĂ 1 ÎN CIKKU-L DĂ 2. ÎJ SZKRISZ, ÁSÁ MERZSJÉ ÁSÁ
GYILYZSJESTYÉ SÎ RÎSZUSZTĂ CĒLURILYE SÎ PRINCIPURILYE

Cikku -l dă 7. – CĒlurilye sî principurilye

- 1 Părcilye kînd szfătijestyé dă lyimbé dă régio o dă lyimbé pă karé pucîny lyé szfătijestyé îh lokurilyestyé, sjigogyi ásá szkrijé zsjosz îh fund kum sî îh sjé fel lok äsz ákulo, hungyé szfătestyé pă lyimbilyestyé:
 - a pă lyimbiystye ásá lyé cînyé, karé ny-árátă sjé găzdkă-k kultură lor k-asztă;
 - b loku hungyé lyimbilyestyé o dă régio, o dă aminy pucîny äsz, trébé sză fijé îh uminyijé d-áje, kit tanácsurilye sză nu stye îh kályé lyimbisztoră, sî sză ly-ázsutyé pă jelyé;
 - c kit ánume sză fijé lyimbilyestyé păzityé, trébé sză fákă toc áfel lukru ku lyimbilyestyé, karé sî lyé păzestyé sî ly-ázsută kit māj binyé sză lyé patyé hăsznăli;
 - d pă lyimbilyestyé dă régio sî dă lyimbé dă aminy pucîny trébé sză ly-ázsutăny, kit sî ákásză sî îh kuszt o îh vorbé o îh szkrijitură sză lyé patyă hăsznăli /sî sză dăgyény rāng sză ájvé vojé sză lyé hăsznălászckă aminyi, karé lyé styijé p-estyé;
 - e Pă lokurilyestyé dă sjé Kartă szfătijestyé aminyistye karé pă lyimbilyestyé szfătijestyé trébé sză áflyé kályé lá héjelānc aminy îh áltyilye cārj, hungyé lyimbilyestyé māj ālc szfătijestyé, sză je szāmă dă lyimbilyestyé, sî sză ájvé kéz lá unápălt, sză pată sză kunaszckă kultură lu unápălt;
 - f trébé sză fijé invăcătýé lyimbilyestyé sî dă régio sî dă pucîny kum māj patyé, sî pă szintu-l sjé patyé fijé invăcătýé;
 - g trébé sză ájvé áfelyé eszkézurj, karé ly-ázsută pă aminyistye, karé lyimbé păzityé szfătijestyé sză pată szfătiji, hungyé ságyé, o dăkă nu styijé lyimbilyestyé sză lyé pată invăcă, dă áré dă gînd
 - h pă lyimbilyestyé păzityé trébé sză fijé äzsutătýé, kit sză lyé-nvecé pă egyetemurj o îhtr-áfelyé lokurj, karé-sz oformă ku egyetemurj, sî sză ly-ázsutyé sî îhtr-áje, kit sză fijé kutătýé, kit sî māj mult sză styijény dă jelyé;
 - i pă lokurj dă sjé îh Kartă szfătijestyé ly-ázsută cārilor sză sză áflyé ku unápălt sî ly-ázsută dăkă îh dauă o māj îh multýé cārj szfătijestyé o lyimbă oformă îhtr-on régio o îhtri lyimbilye pă karé aminy pucîny lyé szfătijestyé.
- 2 Părcilye vädălestýé, dăkă inkă n-ár fi făkut, sză nu fijé îh cāră lor aminy, karé pāntru sjévă lyé cînyé dă ālc, o ly-ár fi întyisz đin sjévă, o sjévă māj mult ly-ár fi trăbujit sză fákă dăkit ālcî, o pāntru sjévă māj îh lok bun ár fi kirlit dăkit héjelānc aminy, karé o lyimbă dă régio o karé o lyimbă mikă szfătijestyé, dăkă äsztă pāntr-aje fásjé, kit sză-j je voje lu sjinyivă sză szfătászckă o lyimbă, sî pāntr-äszttă lyimbă sză peré. Dăkă pāntr-aje ádušjé lyezsje, kit lyimbilyestyé sî aminyi, karé pă lyimbilyestyé lyé szfătijestyé, sză nu kirilászckă-n bāj, sî sză fijé o formă ku héjelānc, karé āltyé lyimbé szfătijestyé, o dăkă bágă szāmă kă lyimbilyestyé nu-sz îhtr-āfel lok, kă héjelāntyé lyimbé – átunsj nu fásjé cārilye nyimik ro, ku sjé j-ár ārtuli lu lyimbé, pă karé mulcînsj szfătijestyé.
- 3 Părcilye vädălestýé, kă kum māj binyé patyé p-áje-sz, kit tatyé lyimbilye sî karé p-estyé lyé szfătijestyé sză sză prisjăpă, sî toc sză lyé cîjé îh uminyijé pă lyimbilye, pă karé pucîny lyé szfătijestyé, sî îh tatyé iskulyé, hungyé invăcă toc sză je szusz îh cĒlurj uminyije lyimbilor sî pă média o-mbistyestyé, kit sî je ásă sză szfătászckă, ásă sză szkrijé dă tatyé lyimbé.
- 4 Părcilye vädălestýé, kă kînd lukră toc or bágă szāmă sjé ár trăbuji māj sză ájvé lyimbilyestyé héj misj, sî jėj sjé jėj māj sjé kivinyestyé sz-äszungă. Părcilye lyé-mbistyestyé pă aminyistye, karé lyimbé misj szfătijestyé sză fákă áfelyé lokurj, szervezeturj karé patyé dă tanácsurj lu aminy, karé îh irogyé lukră sî nu styijé dă lyimbilyestyé sî dă aminyistye dăsztul.
- 5 Părcilye vädălestýé, sjé îh ponturilye dă lá 1-4 äj szkrisz or cînyé, kum patyé, sî dăkă trébé lyé gyirezsje mutatis mutandis, kit binyé sză lyé fijé lu aminyistye, karé áfelyé lyimbé szfătijestyé, sjé nu sză lyágă l-a-n lok. Dăkă ádušjé vāl-o lyezsje, átunsj trébé sză je szāmă sjé fel äsz lyimbilyestyé, sî pă estye kum sză cînyé, sjé szttă îh lyezsje, patyé sî jėj sză sză cîjé lá äszttă, o nu, sî d-áje trébé māj sză bázsjé szāmă, aminyi, karé pă lyimbilyestyé szfătijestyé, sjé kivinyestyé, sjé fel hagományurj áré.

RÎSZU-L III.
LYEZSJÉ, KÁRÉ LY-ÁZSUTĂ PĂ LYIMBILYESTYE PĂ SJÉ ÎNTR-ON RÉGIO
SZFÁTIJESTYÉ NUMĂ, O AMINY PUCÎNY LYÉ SZFÁTIJESTYÉ, KUM SZĂ LYÉ
SZFÁTIJÁSZKĂ MÁJ MULT ÎN KUSZT ÁSĂ KIT SÎ ÁJE SZĂ PATĂ BĂGĂ SZĂMĂ SJÉ ÎN
CIKKU-L DĂ 2 ÎN PONTU-L DĂ 2 ĂJ SZKRISZ 2

Cikku-l dă 8. – Învăcălă

- 1 Dăkă szfătijény dă iskulyé în lokurilyestye, hungyé pă lyimbilyestye szfătijestyé, Părcilye trébé sză bázsjé számá, kum sztă lyimbilyestye sî pă lîngă lyimbă há māj máré, pă sjé în iskulă învacă, sî áje vädălestye māj, kă:
- a i j-or ázsută pă toc, káré áré dă gînd sză pată sză umblyé într-áfelyé lokurj, hungyé pă lyimbă lor lyé gătă pă iskulă o sî māj szusz
 - ii patyé sză umblyé într-áfelyé iskulyé, hungyé kupijistye sî;
 - iii sjé în pontu-l dă szusz i. sî în pontu-l dă ii. sztă, fásjé sză fijé gyirépt pă kupij, á lu sjinyé család ásă kivinyestyé, sî dăkă jėj äsz däsztul dă mulcînsj o dăkă;
 - iv întri hivatalurj, n-áré áfelyé lokurj, hungyé pă iskulă lyé gătă pă kupij, s-átunsj lyé-mbistyestyé sî ly-ázsută pă héj, káré áfelyé lokurj áré, kum ásztă în i. sî în ii. sztă;
 - b i ly-ázsută pă kupij sz-ázsungă iskulyilye dă opt usztájurj pă lu lyimbilye dă régio o pă lyimbilye lu aminy, káré-sz pucîny; o
 - ii ly-ázsută kit dăkă kutotu nu, átunsj, sjé-j māj fontosă sz-ázsungă toc în iskulă dă opt usztájurj pă lyimbă lu régio o pă lyimbă dă kupij, káré-sz pucîny într-o cără ; o
 - iii ázsunzsje áje, kit pă lyimbilyestye sză lyé-nvecé ásă, kit ásztă sză stye szkrisz în rîndu dîn sjé lyé-nvacă pă kupiji; o
 - iv ponturilyestye szusz i.-iii. sză fijé gyirépt pă kupij, á lu áré családurj ásztă kivinyestyé, dăkă däsztul dă mulcînsj äsz;
 - c i fásjé sz-ázsungă pă lyimbilye lu régio o pă lyimbilye pă káré pucîny lyé szfătijestyé iskulyilye māj în szusz, káré érettségi dă; o
 - ii ly-ázsută kit dăkă kutotu nu, átunsj, sjé-j māj fontosă sz-ázsungă toc în iskulyé káré dă érettségi pă lyimbă lu régio o pă lyimbă dă kupij, káré-sz pucîny într-o cără; o
 - iii ázsunzsje áje, kit pă lyimbilyestye sză lyé-nvecé ásă, kit ásztă sză stye szkrisz în rîndu dîn sjé lyé-nvacă pă kupiji în iskulyé māj în szusz; o
 - iv dîn ponturilyestye szusz i.-iii. sză fijé gyirépt unu pă kupij, káré ásztă áré dă gînd, o á lu káré családurj ásztă kivinyestyé, dăkă däsztul dă mulcînsj äsz;
 - d i fásjé sz-ázsungă pă lyimbilye lu régio o pă lyimbilye pă káré pucîny lyé szfătijestyé iskulyilye káré szákmă dă o sî pă lîngă érettségi māj sî szákmă; o
 - ii ly-ázsută kit dăkă kutotu nu, átunsj, sjé-j māj fontosă sz-ázsungă toc în iskulyé káré dă érettségi pă lîngă szákmă, o numă szákmă dăj pă lyimbă lu régio o pă lyimbă dă kupij, káré-sz pucîny într-o cără
 - iii ázsunzsje áje, kit pă lyimbilyestye sză lyé-nvecé ásă, kit ásztă sză stye szkrisz în rîndu dîn sjé lyé-nvacă pă kupiji káré szákmă kápătă; o
 - iv dîn ponturilyestye szusz i.-iii. sză fijé gyirépt unu pă kupij, káré ásztă áré dă gînd, o á lu káré családurj ásztă kivinyestyé, dăkă däsztul dă mulcînsj äsz;
 - e i fásjé sz-ázsungă pă lyimbilye lu régio o pă lyimbilye pă káré pucîny lyé szfătijestyé iskulyilye héj māj szusz; o
 - ii fásjé kutotu kit sză lyé pată-nvacă sî pă lyimbilyestye întri héjelántyé kurzusurj; o
 - iii dăkă cără ku iskulyilyestye sjé-sz héj szusz nu patyé sz-ázsungă sjé în ponturj i. sî ii. äj szkrisz zsjosz, átunsj lyé-mbistyestyé/lyé lásză sză-nvecé sî în iskulyilye héj māj szusz pă lyimbilye în lu régio o pă lyimbilye pă káré pucîny lyé szfătijestyé o dăkă ásztă nu merzsjé, átunsj p-áje-sz, kit sză fákă sjigogyi ásă, kit ásztă sză pată ásă sză fijé, kum māj repé sză patyé;
 - f i fásjé kutotu päntr-aje, kit sză fijé áfelyé iskulyé, hungyé în dobă szkurtă patyé învacă aminyi, káré pă lîngă lukru ár ävre sză-nvecé māj binyé pă lyimbilyestye lu régio o pă lyimbilye pă káré pucîny lyé szfătijestyé; o
 - ii numă lyimbilyestye sjé fijé întri sjé-nvacă; o
 - iii dăkă hatoságurilye nu patyé sză fákă päntr-asztă nyimik în iskulyilye héj māj szusz, átunsj māj

binyé ly-ázsutá sí lyé-mbistyestyé p-áhélye káré p-áfel aminy lyé-nváčá, káré má lukrá, sí lyá-mbistyestyé o ly-ázsutá máj binyé pá aminy, káré pá lyimbilyestyé szfätijestyé;

- g fásjé kutotu päntr-áje, kit szá patá szá-nvecé dá kulturá sí dá dobá, sjé o trikut ín kusztu dá lume ásztá, káré pá lyimbilyestyé lu régio o pá lyimbilye pucínyé lyé szfätijestyé;
- h ly-ázsutá pá méstyérj, káré ínváčá szá lyé gátyé pá lukru sjé ín ponturj "a-g" äj szkrisz zsjosz;
- i fásjé szá fíjé áfelyé hatoságurj, káré lyé päzestyé pá lyimbilyestyé, kum lyé-nváčá, kum fásjé kutotu szá lyé patá-nváčá sí kum ly-ázsutá kit máj bunyé szá fíjé lyimbilyestyé, päntr-asztá pästyí arékítá dobá fásjé szkrijiturj dá lyimbilyestyé sí dá lukrusztá, sjé patyé toc umárá, dáká áré dá gínd.
- 2 Dáká iskulyilye bágány számá, pá lokurj, hungyé pá lyimbá lu régio o pá lyimbá lu aminy pucínyé ásá szá vegyé, nu bágá számá, dá dáká ákulo mulcínsj ságyé, káré pá lyimbilyestyé szfätijestyé, Pärcílye lászá, lyé-mbistyé o jéj fásé pá számá lu lyimbisztorá iskulyé dá lá opt usztájurj pín dá lá iskulyé héj máj ín szusz.

Cikku-l dá 9. – Gyiriptyátje

- 1 Pá lokurj hungyé gyiriptyátje nyé dá mulcínsj ságyé áfel aminy, kár pá lyimbilye déj sjé pucínyé szfätijestyé, ákulo Pärcílye arékítá dobá trébé szá lukré päntr-áje, kit szá fáká sjigogyi, fär dá sjé ly-ár cínye szusz pá bíroságurj ín lukru, vädälestyé, ká:
- a kínd sjinyivá äj bintitit:
- i patyé szá sjejé, kit pá lyimbá luj szá-l íntrebé, dáká áfelá lyimbá szfätijestyé; sí/o
- ii áré gyirept aminyi, pá káré dá viná lyé cínyé ín sjévá, szá szfätijászka pá lyimbá lor; sí/o
- iii nu lyé patyé szá nu ly-ápusjé lá bíroságurj pipárasjilye, szkrijiturilye, dáká estye pá lyimbá lor äsz szkrisjé; sí/o
- iv dáká sjévá pipárasjé o iraturj áré dá gínd pá lyimbá lor szá gye zsjosz, sí p-ásztá szá patá szá fáká, dáká ásztá sjeré, sí patyé szá sjejé tolmácsurj, káré lyé-ntarsjé pá pipárasjilyestyé, ásá kit p-ásztá máj bány szá nu trábujé szá gye áfárá aminyi, káré ásztá áré dá gínd;
- b kínd lá hatoságurj merzsjé
- i dáká dín Pärcílye unu sjeré, átunsj patyé szfätiji, hungyé päntru gyiriptyátje lukrá pá lyimbá lu régio o pá lyimbá dá aminy pucínyé; sí/o
- ii lászá, kit dáká lu sjinyivá káré ku sjinyivá ín per sztá sí lá bíroság umblá, sí dáká jél trébujé szá stye ínnentyé lu bíroság, átunsj szlobod ji-j pá lyimbá luj szá szfätijászka, ákár lyimbá lu régio o ákár lyimbá dá pucínyé äj ásztá, sí päntr-ásztá nu-j szlobod szá plätjászka, sí/o
- iii dáká iraturilye pá lyimbásztá-sz szkrisjé, s-átunsj patyé szá lyé gye ásá ínlontru, dáká trébujé, sí dáká trébé, íj patyé ázsutá aminy, káré d-ínt-áje kusztá, ká íntarsjé pá lyimbá sjé trébé, kit toc szá prisjápá;
- c ínnentyé dá aminy, káré päntru gyiriptyátje lukrá, sí lá tanácsurj, hungyé lukru áré ku sjinyivá:
- i szlobod pá lyimbá lu régio o pá lyimbá lu pucínyé szá szfätijászka, dáká dín Pärcílye sjinyivá áasztá sjeré; sí/o
- ii dáká lu sjinyivá trébé szá stye ínnenté dá hatoságurj, hungyé gyiriptyátje dá, ákulo szlobod ji-j pá lyimbá luj szá szfätijászka, dá ákár lyimbá lu régio o ákár lyimbá dá pucínyé äj áasztá, päntr-ásztá nu-j szlobod szá plätjászka; sí/o
- iii dáká iraturilye pá lyimbásztá-sz szkrisjé, patyé szá lyé gye ásá ínlontru, dáká trébé, íj patyé ázsutá aminy, káré d-ínt-áje kusztá, ká íntarsjé pá lyimbá sjé trébé, kit toc szá prisjápá.
- d kit ponturilye-j szusz b/ sí c/ sí lá héstye ponturj i. sí iii., szá fíjé szfärítjé sí dáká j-ázsutá lu sijnyivá aminy, káré íntarsjé pipárasilye nu-j szlobod kit päntr-asztá sjinyivá máj mult szá plätjászka, dákit lu hálálánt lu káré nu trébé nyimik szá-j íntarká pá áltá lyimbá
- 2 Pärcílye vädälestyé, ká:
- a dáká sjinyivá áfelyé iraturj áré, káré pá lyimbá luj äsz szkrisjé, nu-j szlobád szá nu ly-ápuká lá hatoságurj numá päntr-áje, ká pá lyimbá lu régio o pá lyimbá lu aminy pucínyé äsz szkrisjé.

- b Părcilye nu cînyé kă pirasilye nu-sz bunyé, numá d-áje kă sz-or szkrisz pã lyimbá lu régio o pã lyimbá lu pucîny, sî dákă sjinyivá đîn cãrilyestyé sztã ku sjinyivá đîn áltá cãrã în nentyé, s-átunsj lyé patyé hãsznãli iraturilye, dákă hãsztã nu lyé prisjepé lyimbá, dákă luj j-întarsjé estye, sî-j szpunyé dă sjé-j vorbã într-estye o
- c nu zîsjé pã pipãrasilye, káré sz-or szkrisz în cãrásztã, kă nu-sz bunyé numá pãntru kă pã lyimbá lu régio, o pã lyimbá lu pucîny ász fãkutyé.
- 3 Părcilye vãdãlestyé, kă sî pã lyimbá lu pucîny sî pã lyimbá lu régio or întarsjé lyezsjé, sî áfelyé szévegurj, káré áré kéz lá aminy, káré pã lyimbilyestyé szfãtijestyé, dákă pã szévegurilyestyé álmintrilye nu lyé patyé szã ly-ázungã.

Cikku-l dă 10. – Hatóságurilye lá tanács sî hungyé pãntru aminy lukrã

- 1 Cãrã pã lokurilyeje, hungyé mulcînsj sãgyé káré pã lyimbá lu régio o pã lyimbá lu pucîny szfãtijestyé, kum patyé, ásã p-áje-sz toc d-întri Pãrc, kit:
- a i hatóságurilye pã lyimbilyestyé szã lyé hãsznãlãszkã; o
- ii szã grizestyé d-áje, kit aminyi, káré ákulo lukrã szã szfãtãszkã pã lyimbilye lu régio sî pã lyimbilye pucînyilor kînd lá jéj fel aminy szã-ntarsjé, kár pã lyimbilyestyé szfãtijestyé; o
- iii szã grizsestyé sî d-áje, kit káré pã lyimbilye lu régio sî pã lyimbilye pucînyilor szfãtijestyé szã patã szã gye înlontru iraturj sî kãrc în sjé pã lyimbá lor szkrijé, sî dákă vãlaszurj kãpãtã, sî estye pã lyimbãsztã szã fijé; o
- iv szã grizsestyé d-áje, kit káré pã lyimbilye lu régio sî pã lyimbilye pucînyilor szfãtijestyé szã patã szã szã-ntarkã lá hatóságurj sî ku vorbé sî ku szkrijiturj pã lyimbá lor; o ;
- v szã grizsestyé d-áje, kit káré pã lyimbilye lu régio sî pã lyimbilye pucînyilor szfãtijestyé szã patã pã lyimbá lor szã gye iraturj zsjosz, sî d-ãsztã szã ájvé sî lyezsjé, káré-j szkriszã zsjosz;
- b pã szévegurilye káré pãstyî tot lyé hãsznãlestyé hatóságurilye sî pã pipãrasjilye dă umplut lyé dă sî pã lyimbilye lu régio sî pã lyimbilye lu pucîny o pã kityusdauã lyimbé áfãrã;
- c lãszã kit hatóságurilyestyé káré ku lume lukrã, szã patã szã fãkã iraturilye pã lyimbá lu régio sî pã lyimbá pucînyilor.
- 2 pã lokurilyeje, hungyé átic aminy kusztã, káré pã lyimbá lu régio sî pã lyimbá pucînyilor szfãtijestyé, dă trébé szã lyé bãzsjé szãmá, ákulo Părcilye vãdãlestyé sî lãszã o lyé-mbistestyé pã aminy:
- a kit szã szfãtijãszkã pã lyimbá lu régio sî pã lyimbá pucînyilor lá hatóságurj în régio sî lá tanács pã lokulã, hungyé sãgyé
- b aminyi, káré pã lyimbá lu régio sî pã lyimbá pucînyilor szfãtijestyé szã patã szã gye zsjosz kãrc ku sjiriturj pã lyimbá lor;
- c pã iraturj đîn sjé styjé, sjé kum merzsjé-ntr-on bizottsãg sî pã lyimbá lu régio sî pã lyimbá pucînyilor szfãtijestyé, patyé szã gye ásã pã lyimbãsztã pipãrasilye áfãrã;
- d pã iraturj, sjé lá hatóságurj dă áfãrã pã lokusztã sî pã lyimbá pucînyilor szã lyé gye áfãrã;
- e kînd în régio hatóságurilye gyilizsestyé, szã fãkã ásztã pã lyimbá lu régio sî pã lyimbá lu pucîny, sjé nu jilintestyé áje, kã pã lyimbá cãri, o pã lyimbilye cãri n-ár fi szlobod szã szfãtijãszkã;
- f kînd în lok, hungyé sãgyé, hatóságurilye gyilizsestyé, szã fãkã ásztã pã lyimbá lu régio sî pã lyimbá lu pucîny, sjé nu jijintestyé áje, kã pã lyimbá cãri, o pã lyimbilye cãri n-ár fi szlobod szã szfãtijãszkã;
- g dákă lokurilye áré áfelyé numé, sjé fel sî hãsznãlestyé, kînd întri unápãlt kãsz, szã patã sî p-estye hãsznãli pã lîngã numilye cãri, káré-sz ápukãtyé.
- 3 Lá hatóságurj, hungyé sãgyéo pã lokurj, káré pãntru pucîny cînyé szusz Părcilye, káré într-ãsztã szã-mpãkãszã patã szfãtiji pã lyimbilye lu régio o pã lyimbilye pucînyilor, átunsj, kînd ásztã toc ásã gãngyestyé, kã binyé ár fi, sî vãdãlestyé, kã:
- a sz-or grizsî pãntr-áje, kit pã lyimbilye lu régio o pã lyimbilye pucînyilor szã szfãtijãszkã átunsj, kînd lor ly-ãzsutã în sjévã; o
- b lyé lãszã lu aminy, káré pã lyimbilye lu régio sî pã lyimbilye pucînyilor szfãtijestyé, kit szã patã dă înlontru iraturilye sî kãrcilye pã lyimbá lor, sî pã lyimbilyestyé szã kãpityé vãloszurj; o
- c lu aminy, káré pã lyimbilye lu régio sî pã lyimbilye pucînyilor szfãtijestyé szã patã dă iraturj sî

kärc pä lyimbilyestyé.

- 4 Dîn ponturj 1., 2. sî 3. Pärçilye vädälestyé k-or älyezsjé unu o máj multyé, s-or fásjé szá fijé gyirépt:
- a dákä trébé szá-ntarkä pä lyimbilye lor in szkrisz o in vorbé;
 - b or la szusz ätc lukroj, kic trébé lá hatoságurilyestyé, sî dákä ásá vegyé patä sî szá lyé-nvecé pä aminyestyé;
 - c sî dákä jestyé lokurj, hungyé äje kivinyestyé sî sjeré szá fijé áfel aminy, karé lá hatoságurilye lukrä sî lyimbá lu régio o lyimbá pucínyilor o kunastyé s-o szfätijestyé.
- 5 Pärçilye vädälestyé, kä dákä sjinyá dîn aminy, karé pä lyimbá lu régio o pä lyimbá pucínyilor szfätijestyé, sî numilye áré dä gînd szá-s je szusz pä lyimbá lor, ásztä szá patä szá fákä.

Cikku-l dä 11. – Lokurj, hungyé dä lume dä pä styut lu toc

- 1 Lu aminy, karé pä lyimbilye lu régio sî pä lyimbilye pucínyilor szfätijestyé, pä lokurj hungyé ságyé sî kum lyimbilye lor ásztä lyé lászä, sî kum lá hatoságurj intr-ásztä sz-or igyizit, pä lîngä kä toc cînyé in uminyijé, kä média lá nyime nu tírijé, sî lá toc oformä szá cînyé, Pärçilye vädälestyé, kä:
- a kum rádiou sî tévéu, pä toc lyé szlugurestyé:
 - i kutotu fásjé, kit dákä máj mult nu, átunsj unu, dá szá ájvé áfel rádio, o tévé, karé pä lyimbá lu régio o pä lyimbá pucínyilor ászunä, o
 - ii lyé-mbistyestyé sí/o fásjé szá nu fijé grou, kit szá ájvé áfel lok lá rádio sî lá tévé, hungyé pä lyimbá lu régio o pä lyimbá pucínyilor patyé ászunä, o
 - iii fásjé sjé trébé, kit lá rádiourj sî lá tévéurj szá ájvé áfelä dobä, kînd pä lyimbá lu régio o pä lyimbá pucínyilor patyé ászunä;
 - b i lyé-mbistyestyé/ o fásjé szá nu fijé grou, kit szá ájvé áfel lok lá rádio, hungyé pä lyimbá lu régio o pä lyimbá pucínyilor patyé ászunä, o
 - ii lyé-mbistyestyé/ o fásjé szá nu fijé grou, kit szá patä dá adásurj in rádio, hungyé pä lyimbá lu régio o pä lyimbá pucínyilor patyé ászunä;
 - c i lyé-mbistyestyé/ o fásjé szá nu fijé grou, kit szá ájvé lá tévé dákä máj multyé nu, átunsj numä on lok dä hungyé pä lyimbá lu régio o pä lyimbá pucínyilor patyé dá adásurj, o
 - ii lyé-mbistyestyé/ o fásjé szá nu fijé grou, kit szá ájvé lá tévé uvig lok, dä hungyé pä lyimbá lu régio o pä lyimbá pucínyilor patyé dá adásurj;
 - d lyé-mbistyestyé/ o fásjé szá nu fijé grou, kit szá ájvé sî szá patä szá cîjé szusz áfel ujság, karé pä lyimbá lu régio o pä lyimbá pucínyilor szkrijé, o
 - e i Ly-ászutä sî lyé-mbistyestyé pä aminy karé pä lyimbilye dä regio o pä lyimbilye pucínyilor szfätijestyé, kit szá lyé häsznälászä, sî szá szkrijé pä lyimbilyestyé sî in ujságurj, o
 - ii dákä lyezsje lászä, kit sî ku bány szá lyé patä ázsutä pä aminy, karé häsznälestyé lyimbilye lu régio o lyimbilye pucínyilor, átunsj ly-ászutä ku bány, dákä päntru lyimbilye máj mult plätystyé o
 - f i lyé-mbistyestyé/ o fásjé szá nu fijé grou, kit szá fijé uvig in ujságurj szkrijiturj pä lyimbá lu régio o pä lyimbá pucínyilor;
 - ii fásjé kit szá lyé patä ázsutä ku bány sî pä áfelyé lukrurj, in karé pä lyimbilye lu régio o pä lyimbilye pucínyilor szfätijestyé;
 - g ázsutä pä média szá ájvé áfelyé aminy înväcäc, karé patyé sî pä lyimbilye lu régio o pä lyimbilye pucínyilor szá szfätászä.
- 2 Pärçilye vädälestyé, kä lászä kit dîn cärylye pä lîngä cärylye lor szá patä la adásurj o dîn rádio o dîn tévé, dákä estye pä lyimbilye lu régio o pä lyimbilye pucínyilor ly-or fäkut, sî szlobod ji-j sz-äretyé adásurj sî in cärylyestyé, dákä estye nu lá jéj, numä in cärylye pä lîngä jéj or fäkut. Sî máj in szusz szá grizsestyé d-äje, kit nyime szá nu stye in kályé, kit szá patä sz-äretyé o sz-ászunyé áfelyé hirurj, sjé pä lyimbilyestyé sz-or fäkut, sî pestye nyime ku nyimik szá nu lyé patä szá lyé cîjé szusz. Dákä sjinyivä nu lászä kit dä sjé in szusz äny szkrisz szlobod szá fijé, átunsj trébé szá styijény, kä dákä sjinyivä nu lászä szá fijény szlobod, szá ávény lok, sjé-j ä nosztru, nu-j szlobod szá nu nyé bántälászä, dá trébujé szá nyé päzászä sî pä noj, sî pä vágyonu nosztru, sî szá putyény szá

mirzsjény áfára pá ulyicá, ása, kit báj szá nu ávény d-íntr-ásztá, szá nu nyé furé, szá nyé pázászká szánátátye sí szá nu fijény szpurkác, szá nu nyé fáká sjinyivá ín bobutyé hiru-l ro, sí kit szá nu nyé gye áfára lu sjinyivá vorbilye, sjé nu-j szlobod lu álc szá szpujé aminyi, kár p-áfel lok lukrá, szá nyé gye sí nauá gyiriptátye sí toc szá sztátyény ínntentyé dá lyezsje oformá. Dáká íntr-ásztá sjinyivá nyé-mpegyiká, álá trébé szá fijé bintitit ása táré, kum dá ásztá lyezsje íntr-o cára szá rindilkizestyé.

- 3 Párcilye szá grizsestyé d-áje, kit szá bászje számá ása, kum ín lyezsje ásztá sztá, kit aminyi, karé pá lyimbilye lu régio o pá lyimbilye pucínyilor szfätijestyé szá kápityé lok íntr-áfelyé lokurj, hungvé sí dá jéj jestyé vorbá, sí szá nu mujtyé nyime, ká lá ásztá sí jéj áré gyirépt.

Cikku-l dá 12. – Lukru sí kásj pántru kulturá

- 1 Dáká bágány számá lukru pántru kulturá sí kásjilye ín sjé programurilye cínyé, ká kényvtárurilye, kásjilye pántru kulturá, muzeumurilye, lokurilye, hungvé pázestyé lukrurilye dá kínvá, akadémiájá, szinházurilye, kásjilye hungvé filmurj árátá, sí hungvé aminyi patyé árátá sjé gíngyestyé dáká dá kulturá szfätijestyé, fesztiválurilye sí sjigogyi sjé áku fásjé aminyi, karé tot ádujsjé sjévá nou ín kuszt-pá lokurilyestyé, hungvé pá lyimbilyestyé szfätijestyé, ása kum:
 - a lyé-mbistestyé pá aminy szá szfätijászká, szá szkrijé pá lyimbé lu régio o pá lyimbé pucínyilor, sí ly-ászutá kit szá lyé kunaszka sí álcí alkotásurilyestyé;
 - b ly-ászutá kit pá alkotásurilyestyé, karé-sz pá lyimbé lu régio o pá lyimbé pucínyilor szá lyé- patá kunustyi sí álcí, pántr-ásztá dáká trébé lyé-ntarsjé, o dáká filmurj ász szkrijé pá lyimbé sjé trébé, kit sí álcí szá patá umára sí szá prisjepé;
 - c ly-ászutá kit dáká alkotásurj szá lyé patá prisjepé sí aminyi, karé pá lyimbá lu régio o pá lyimbá pucínyilor szfätijestyé, d-áje lyé-ntarsjé, o fásjé pá filmurj szkrijiturj pá lyimbá lor, kit szá styijé dá sjé-j vorbá íntr-estyé;
 - d szá grizsestyé sí d-áje, kit szá fijé uvig áfelyé aminy pá lokurj, hungvé sjévá áfel program merzsjé, karé kunastyé lyimbilye lu régio o lyimbilye dá pucíny, sí dáká trébé pastyé szá-ntarká pá lyimbá/o pá lyimbilye álcilor, karé ákulo ságyé;
 - e szá ly-ászutány pá aminyi, karé programurj fásjé, kit kum máj binyé patyé szá szfätijászká pá lyimbilye dá régio sí pá lyimbilye pucínyilor, sí pá lîng-ásztá sí binyé szá styijé sí lyimbá cári, hungvé ságyé;
 - f ly-ászutá pá aminy, karé lyimbilye lu régio o lyimbilye pucínyilor szfätijestyé, kit szá-s patá hásználí lyimbilye, szá patá szá-s je rîszu dîn pogramurilyestyé
 - g lyé-mbistestyé sí/o lyé ázsutákit máj usuré szá fijé szá fáká áfelyé szervezeturj, hungvé ly-áduná uná pá áfelyé alkotásurj, karé pá lyimbilye lu régio o lyimbilye pucínyilor ász fákutyé kit máj mulcînsj szá lyé patá kunustyi;
 - h dáká trébé fásjé, o ly-ászutá dáká jestyé áfelyé lokurj, hungvé szévegurj întarsjé pá ályé lyimbé, sí hungvé fásjé áfelá lukrá, karé p-áje o vinyit létre, kit szá lyé pázászká, szá fijé sí máj binyé vorbé ín tatyé lyimbé lu régio sí ín lyimbé pucínyilor, ku karé máj binyé patyé szá-s fáká lukru, szá-s gyirágá bájurilye lá hatoságurj, szá patá sí máj binyé tárgulyi ku sjinyivá dá ákár sjé felá témá szá fijé vorbá.
- 2 Pá lokurj, karé máj dápárté kágyé, dákit lyimbilye dá régio o lyimbilye pucínyilor ász hásználítyé, Párcilye vädálestyé, ká lászá , sí lyé-mbistestyé sí/ o ly-ászutá pá kásj karé pántru kulturá pucínyilor sz-or fákut, dáká aminyi karé pá lyimbilye lu régio o pá lyimbilye pucínyilor szfätijestyé sí átícînsj ász, dá nu-j szlodod szá nu lyé bágány számá.
- 3 Párcilye vädálestyé, ká ín politiká sjé fásjé, s-or kápátálok sí lyimbilye lu régio sí lyimbilye pucínyilor sí kulturá lor, sjé lyimbilyestyé pázestyé.

Cikku-l dá 13. – Kusztu lu gäzdsjijé sí dá cári

- 1 Dáká kusztu lu gäzdsjijé sí lu cári bágány számá, Párcilye vädálestyé pá cára tatá, ká:
 - a n-or lászá szá rämíjé ín lyezsje ínlontru nisj áfel pont, karé n-ár lászá, kit lyimbá lu régio o lyimbá pucínyilor sz-o patá hásználí íntri iraturj, karé dá gäzdsjijé o dá kuszt ász szkrisjé, ása sí ín szerzédésurj dá lukru aminyilor, o íntr-áfelyé pipárasjé ín karé-sz szkrisjé sjé kum lukrá vál-on gép, o lukru sjé ány kumpärát lá boltá;
 - b nu lászá kit válalaturilye ín iraturj, ín pîpárasjé ín sjé-j szkrisz zsjosz ín sjé fel rînd lukrá lá jéj aminyi, ku karé lyimbá oformá szfätijestyé, ín szkrijiturilyestyé nu patyé szá fijé áfelyé vorbé, karé

- n-ár lászã kit pã lyimbilye lu régió o pã lyimbilye pucînyilor n-ár fi szlobod szã szfãtãszkã o numã átunsj, kînd jêj ásztã lászã.
- c nu lászã kînd je dã vestyê, kã árê dã gînd szã-j je voje lu sjynyivã szã szfãtijãszkã pã lyimbé lu régió o pã lyimbé pucînyilor kînd îñ lukru o îñ kuszt árê dã gînd pã lyimbilyestyê szã szfãtijãszkã;
- d dákã nu, kum îñ szusz ány szkrisz, dá álmintrilye ly-ãzsutã sî lyé-mbistyestyê pã aminy szã szfãtijãszkã pã lyimbã lu régió sî pã lyimbã pucînyilor.
- 2 Îñ gãzdãsjjê sî îñ cãrã hungyê lyimbilye lu régió o lyimbilye lu pucîny szfãtijestyê, ásã kum lyezsje ásztã lászã, Pãrcîlye vãdãlestyê, kã:
- a dákã dã bãny, o dã bãnkurj szfãtijestyê, átunsj bãgã szãmã sjê trébê szã fãkã, sjê fel rînd trébê szã ájvê, hungyê patyê szã szfãtijãszkã pã lyimbilye lu régió o pã lyimbilye lu pucîny, sî hungyê patyê pã lyimbilyestyê szfãti o pã sjê fel iraturj kum patyê szã szkrijê (csekkurj, pipãrsjê, kãrê árê plãtã mãrê) o pã ályê pipãrsjê ásã dã lyimbilyestyê patyê hãsznãli.
- b îñ szektorurj, kãrê lá cãrilyestyê szã cînyê, kãrê szã-mpãkã ásã lukrã, kit szã ájvê vojê szã szfãtãszkã aminy pã lyimbilye pucînyilor;
- c szã grizsestyê sî d-ãje, kit îñtr-áfelyê lokurj, kã kurhãzurilye, sî kãsilye bãtîrnyilor, o pã lokurj, hungyê lyê grizsestyê pã bityézs, pã bãtîrny o pã aminy, kãrê pãñtru ákãrsjê îñtr-áfel lok sãgyê, szã patã ku jêj szfãtijj, sî szã lyê patã grizsî pã lyimbã lor;
- d szã grizsestyê sî d-ãje, kit szã szkrijê sjigogyi pã lyimbé lu régió sî pã lyimbã pucînyilor pã sjê trébê szã je szãmã, sjê trébê szã styjê pã lokurilyestyê;
- e sî pã lyimbé lu régió sî pã lyimbã lu pucîny patyê sz-ãzsongã toc áfelyê styuturj, pã kãrê hatosãgurilye dã áfãrã îñ lokurj, hungyê sjévã kumpãrã, be o mãñînkã.

Cikku-l dã 14. – Kum patyê szã mergã dîñtr-o cãrã îñ hãlãlãntã

Pãrcîlye vãdãlestyê, kã:

- a ásã cînyê-nlontru lyezsje, kãrê îñtri cãrj sztã szusz, dákã p-on lok oformã lyimbã szfãtijestyê o árunkã tãrê pã hãjãlãntã, átunsj p-ãje-sz, kit szã patã ázsutã, kum binyê patyê szã szã áflyê aminy, kãrê oformã dã lyimbã szfãtijestyê, sî dákã patyê szã szã lyãgã ku unãpãlt îñ kulturã, îñ îñvãcãlã, îñ informaciourj sî pã lokurj hungyê szãkmã îñvãcã kupiji, o merzsjê szã-nvecé dã lá unãpãlt;
- b pãñtru lyimbilye lu régió sî pãñtru lyimbilye pucînyilor lyê fãsjê szã fijê mãy usurê/o ly-ãzsutã pã cãrilye szã szã patã áflã ku unãpãlt, sî mãy binyê ákulo, hungyê p-o lyimbã oformã szfãtijestyê cãrilye.

RÎSZU-L DÃ IV.

SJÊ TRÉBÉ SZã FãKã, KIT PONTURILYE LU KãRTI GYIREPTYÊ SZã FIJÊ

Cikku-l dã 15. – Kum fãsjê jilintãlã

- 1 Pãrcilye kum Bizotsãgu lu Minisztériumu mãy dãp-ãsztã o zîsjê, trébê szã gye uvig jilintãlã lu titkãrului mãy îñ szusz dã Tanãcsu lu Europi dã politikã, sjê îñ Kãrtãsztã îñ Rîszu-l dã II. ãj szkriszã, sî sjê fel ponturj or ápukãt, dîñtrri sjê îñ rîszu-l dã III. ãj szkrisz. Jilintãlã mãy îñti átunsj trébê szã gye Kãrtã, kînd o cãrã nu mãy mult d-on ãn dã zilyê o tunãt îñ je, sî dãp-ãje dãpã jilintãlã dã elsê pãstyî trij ãj dã zilyê trébê szã gye uvig jilintãlã.
- 2 Pãrcîlye ádujsjê lu toc pã styut jilintãlã sjê szkrijê.

Cikku-l dã 16. – Kum vizsgilestyê o jilintãlã

- 1 Pã jilintãsurilye, pã kãrê lu titkãrului mãy îñ szusz lyê mãñã kum îñ cikku-l dã 15. sztã, lyê vizsgilestyê on bizotsãg, îñ kãrê aminy ásã-sz tyimãc, kum îñ cikku-l dã 17 sztã.
- 2 Dîñ Cãrilyestyê, kãrê-sz îñ Kãrtã ãmpãkãtyê ákãrãrê hatosãg, o ákãrkãrê aminy ij patyê szã-j-gye dã styut bizotsãgusztuje, kãrê dîñ aminy îñvãcãc sztã, dákã sjévã dîñ sjê sz-or ãmpãkãt sî îñ Rîszu-l dã III. or sî szkrisz kum or vãdãlit, tot nu-j ásã. Dãpã sjê ku cãrã dã kãrê-j vorbã o szfãtit bizotsãgusztã, sjigogyi sj-o styut patyê szã bãzsjê szãmã, kînd îs szkrijê jilintãlã dã sjê îñ cikku-l dã 3 sz-or igyizit. Bizotsãgusztã patyê szã-j szkrijê elê Pãrcilor, kãrê sz-or ãmpãkãt áfelyê vorbê, sjê pã politikã cãristyije szã cînyê.

- 3 Kum în jilintălă, dă káré în pontu-l dă 1. or szkrisz sî pă fundu-l dă informaciourj, sî bizotsăgu-l dîn aminy învăcăc kum în pontu-l dă 2. o szkrisz fásjé jilintălă lu bizotsăguluj dă Minisztériumu. Pă lîng-ăsztă punyé sî vorbilye Părcilor, pă káré ly-or întribát, sî ăsztă kutotă patyé sză gye ása áfără, kit toc sză pată sză styijé, sje, kum merzsjé.
- 4 În jilintălăje dă káré în pontu-l dă 3 ány szfătijit patyé sză szkrijé zsjosz bizotsăguszttă dîn aminy învăcăc, sjé gîngvestyé dă lukru sj-o vizsgilit, sî patyé sză szkrijé zsjosz, jél sj-ár fásjé, o sj-ár trăbuji māj sză fákă.
- 5 Titkăru māj în szusz á lu Tanácsuluj Europi uvig păstyí doj áj dă zilyé punyé jilintălă înnentyé dă aminy, káré-n Parlament ságyé dă lukru, dă sjé în Kártă szttă.

Cikku-l dă 17. – Bizotsăgu-l dîn aminy învăcăc

- 1 În bizotsăguszttă dîn cărilye, káré sz-or împăkát vinyé on om, pă káré cára l-o mănát, sî în uminyijé szttă, sî în lukru sjé Kártă dă lá jél ástyáptă áj styut sî kunuszkut, sî Bizotsăgu lu Miniszterilor îl bizijestyé ku lukrusztă.
- 2 Pă aminyistye, káré în bizotsăguszttă lukră pă sásză áj dă zilyé lyé bizijestyé, sî kînd dobăszttă tresjé, māj odátă lyé patyé biziji. Dákă sjinyivá dîn aminyistye nu patyé lukră în bizotsăguszttă, loku-j ása patyé fi umplut, kum ăszttă în pontu-l dă 1. áj szkrisz, sî átítă dobă patyé sză fijé în bizotsăguszttă omu, kár în loku luj a kălkát, kit jél ár fi putut sză fijé.
- 3 Bizotsăgu dîn aminy învăcăc jél szám îs fásjé szabályurj, pă lîngă káré lukră, sî titkărsăgu, káré lukru luj j-ăszuttă Titkăru māj în szusz Tanácsuluj Europi îl dă.

**RÎSZU-L DĂ V.
VORBÉ DĂ SZFĂRSÎT**

Cikku-l dă 18.

Kartásztă patyé sză szkrijé alá cărilye káré-sz în Tanácsuluj Europi, sî trébé sză fijé ápukátă. Iraturilye în káré lyé ápukă sî lyé lásză sză fijé ása trébé sză lyé pujé zsjosz lá Titkăru māj szusz Lá Tanácsuluj Europi.

Cikku-l dă 19.

- 1 Kartásztă kusztă dă lá zuá dă elsé în lună, dăpă sjé or trikut trij luny, kînd sjinsj cărj or zîsz lu Titkăru māj szusz Tanácsuluj Europi, kă áré dă gînd sză sză cijé lá Kártásztă, sî sjé în je szttă, lá áje sză cînyé.
- 2 Cára, káré dăp-ăszttă áré dă gînd sză sză cijé lá Kártă sî sjé într-áje-j szkrisză ápukă, trébé sză szkrijé ăszttă zsjosz sî sză pujé iratusztă pă trij luny zsjosz. Dăpă sjé o trikut dobăszttă cára în zuá dă elsé în lună, sjé vinyé má sză cînyé lá Kártă

Cikku-l dă 20.

- 1 Bizotsăgu Minisztrilor Tanácsuluj Europi dăpă sjé Kartă kusztă, patyé sză tyemé sză sză cijé lá je s-áfelă cára, káré nu sză cînyé lá Tanácsuluj Europi.
- 2 Dákă ákărskáré cára áré dă gînd sză sză cijé lá Kártă átunsj patyé ăszttă sz-ăszungă, dákă iratu ku vorbilye káré szpunyé, kă cərəszttă sz-ár cînyé lá Kártă, o punyé zsjosz pă trij luny lá Titkăru māj szusz Tanácsuluj Europi, sî păstyí trij luny în zuá dă elsé sjé vinyé în lună, lá Kártă sză cînyé.

Cikku-l dă 21.

- 1 Tată cára, káré szkrijé alá Kartă, sî punyé zsjosz iratu, în káré szpunyé kă áré dă gînd lá Kártă sză sză cijé, patyé sză fákă lá cikku-l dă 7. dă lá ponturilye 2-5 o szkrijitură, în káré szpunyé sjé-l áje unu, o māj multyé ponturj, ku sjé nu prisjepé uná. Pă nyimik ált nu-j szlobod sză nu ápusjé.

- 2 Ku sjé nu prisjepé uná – kum în pontu-l máj în szusz äj szkrisz – cára patyé szá ástyimbé sí szá je innápoj zkrijiturá sj-o pusz zsjosz, dáká ásztá ása sjeré dá lá Titkáru máj szusz Tanácsuluj Europi. Szkrijiturásztá d-átunsj kusztá, kînd titkáru o kăpătát kártyije.

Cikku-l dă 22.

- 1 Tată cără patyé szá kálsjé đîn Kártá áfára, átunsj kînd áré dá gînd, dáká d-ásztá o szkrisz lu Titkáru máj szusz Tanácsuluj Europi.
- 2 D-átunsj patyé szá zîká, k-o kălkát đîn Kártă, kînd or trikut sásză lony dăpă sjé lá Titkáru máj szusz o kăpătát kártyije. Dă zuá dá elsé păstyî sásză lony, má nu szá cînyé Kártă pă je.

Cikku-l dă 23.

Titkáru máj szusz Tanácsuluj Europi îj dá pă styut lu cărj, káre lá Kártă szá cînyé:

- a sjinyé o szkrisz Kártă;
- b sjinyé or ápukát Kártă, s-or pusz zsjosz pipárasjé, kă áré dá gînd szá szá cîjé lá je;
- c dá dobă sjé-j în Kártásztă szkrisză kum ásztă în ponturj 19. sí 20. putény umără;
- d dá iraturj, kărc, káre kumvá áré sjévá kéz lá Kártă;
- e ákár sjé fel lukru, hirurj o vorbé, káre szá cînyé pă kártásztă.

K-or lat dá styut, káre patyé szá szkrijé alá, kă pă jéj ly-or bizijit, or szkrisz Kartă alá.

Szkrijiturásztă sz-o făkut într-o kártyijé pă lyimbă dá angol, sí pă lyimbă frâncuzîlor, în Strasbourg, în zuá dá 5. în november, în ánu-l dá 1992. Kártyijásztă-j pusză zsjosz în szobá dá kărc Tanácsuluj Europi. Kártyije-j în kityusdauă lyimbé-j ápukátă. Titkáru máj în szusz Tanácsuluj Europi o făkut o kártyijé dá p-ásztă káre-j în szobá kărcîlor, o szkrisz-o alá, szá vądă, kă ánume dá lá jéj vinyé kártyijásztă, s-o mîná lu tatyé cărj, káre szá cînyé lá Kártásztă.